

YARGIDA KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ

NESİBE KURT KONCA

SETA | ANALİZ

NİSAN 2020 · SAYI 315

YARGIDA KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ

NESİBE KURT KONCA

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +3226520486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
7226 SAYILI KANUN İLE KORONAVİRÜSE KARŞI ALINAN TEDBİRLER	9
Yargı Sürelerinin Durması Hakkında Düzenleme	9
İcra ve İflas Kanunu ile Takip Hukukuna İlişkin Diğer Kanunlar Kapsamında Düzenleme	10
Duruşma ve Müzakerelerin Ertelenmesi Hakkında Düzenleme	11
Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Düzenleme	11
Telafi Çalışması Hakkında Düzenleme	11
İş Yeri Kira Sözleşmeleri Hakkında Düzenleme	11
HSK'NIN ALDIĞI TEDBİR KARARLARI	12
FEVKALADE MÜHLET İLANI	14
AVUKATLAR VE STAJYER AVUKATLAR İLE İLGİLİ ÖNLEMLER	15
NOTERLİKLER İLE İLGİLİ ÖNLEMLER	15
CUMHURİYET BAŞSAVCILIKLARININ KORONAVİRÜSLE İLGİLİ BAŞLATTIĞI SORUŞTURMALAR	16
CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ALINAN KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ	16
SONUÇ	17

YAZAR HAKKINDA

Nesibe Kurt Konca

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans (2000), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuku Bölümü'nde Ticaret Hukuku alanında yüksek lisans (2002) ve Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku alanında doktora (2008) eğitimini tamamladı; 2018'de doçent unvanını aldı. 2001'de Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı ve halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak dersler vermekte; yargı örgütü, yargılamaya egemen olan il-keler, yargısal haklar ve tebligat konularında çalışmalar yapmaktadır.

ÖZET

Bu analizde Koronavirüs salgınına karşı yargı alanındaki yasal, idari ve adli tedbirler ele alınmaktadır.

Yargıda Koronavirüs önlemlerinin ele alındığı bu analizde bu husustaki kanuni, adli ve idari tedbirler değerlendirilmektedir. Salgın ile ilgili diğer birçok konuda olduğu gibi hızlı hareket edilerek yasalaştırılan 7226 sayılı Kanun ile yargı hizmetleri alanında çok sayıda tedbir hayata geçirildiği gibi sosyal ve ekonomik yönleri olan düzenlemeler de yapılmıştır. Anılan Kanun ve Hakimler ve Savcılar Kurulu Kararı çerçevesinde duruşmaların esas olarak ertelenmesi ancak gecikmesinde sakınca bulunan dava ve işlerle ilgili yargılamalar için nöbet sistemiyle adliyelerin çalışmaya devam etmesi, virüsle mücadele ederken adalete erişim hakkının sağlanması çabasını ortaya koymaktadır. Uzun yıllardır yatırım yapılan ve başarıyla uygulanan UYAP, SEGBİS, elektronik tebligat gibi bilişim sistemlerinin yargı görevlilerince etkin kullanılması yargı hizmetlerinin sürekliliğini sağlamıştır. Nafakaya ilişkin olanlar hariç icra takiplerinin durmasına ilişkin cumhurbaşkanı kararı sosyal devlet ilkesinin bir yansıması olup salgının olumsuz etkilerini gidermeye yöneliktir. Ceza infaz kurumlarında gecikmeden alınan önlemler, çalışmanın yapıldığı tarihe kadar mahkum ve tutuklulara hastalığın bulaşmasını engellemiştir.

GİRİŞ

Koronavirüs (COVID-19) olarak bilinen bulaşıcı solunum yolu hastalığı Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 9 Mart 2020 tarihli raporunda 100'den fazla ülkede 109 bin teyit edilmiş küresel vakayla kayıtlara geçti. DSÖ tarafından Koronavirüs için 2 Mart 2020'de küresel risk durumu "yüksek"ten "çok yüksek" seviyesine çıkarıldı ve ayrıca "Uluslararası Kamu Sağlığı Acil Durumu" ilan edildi. Bu yazının kaleme alındığı Nisan başında ise tespit edilmiş vakaların sayısı 1 milyon 300 bini, hayatını kaybedenlerin sayısı da 70 bini aştı. Devletlerin Koronavirüse karşı aldığı tedbirler tüm dünyada tartışma konusu oldu.

Türkiye'de henüz hastalık tespit edilmeden hastalığın girişini ve yayılmasını engellemek için çalışmalar başlatıldı. Salgın riskinin ortadan kaldırılması ve kişilerin sağlığının korunması amacıyla başta Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere görev ve yetki alanı çerçevesinde çeşitli kurum ve kuruluşlarca birçok idari tedbir alındı. Sürecin koordinasyonunu bilimsel temelde yürütmek amacıyla bir Bilim Kurulu oluşturuldu. Bunun yanı sıra salgın

hastalık tehlikesini azaltmak, hastalık sebebiyle ortaya çıkan mücbir sebeplerden doğacak zararları en aza indirmek üzere yasal düzenlemeler yapıldı. Bu analizde açık kaynaklardan elde edilen bilgiler çerçevesinde, salgına karşı yargı alanındaki yasal, idari ve adli tedbirler ele alınmaktadır.

Koronavirüsten kaynaklanan salgın hastalık tehlikesinin başlamasından bu yana adliyeler, ceza infaz kurumları, noterlikler ve Adalet Bakanlığı'nın sorumluluk alanındaki birçok kurumda alınan tedbirlerle yargı hizmetlerinin ve genel olarak toplumun salgından en az zararla çıkması hedeflenmektedir. Koronavirüse karşı alınan tedbirlerin çerçevesi çizilirken salgına rağmen yargı sisteminin kesintisiz bir şekilde işlemesi gereği dikkate alınmaktadır. Tedbirler temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaksızın bireylerin sirkülasyonunu azaltmaya ve sosyal izolasyonu sağlamaya yöneliktir. Salgın sürecinde de adalet hizmetlerindeki ihtiyaçları karşılamak ve adalete erişim hakkını sağlamak üzere adliyeler açık bulunmaktadır. Yargısal işlemlerin büyük bir kısmının uzun bir süredir başarıyla uygulanan Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) bilişim sistemi üzerinden elektronik ortamda yapılabilmesi adliyelere fiilen gidilmesi gereğini ortadan kaldırmaktadır. Ancak az sayıda da olsa mahkeme ve cumhuriyet başsavcılıklarına yapılacak fiziki başvurularda sosyal mesafe kurallarına uyulması konusunda gerekli tedbirler alınmakta ve uyarılar yapılmaktadır.

Adalet Bakanlığı sürecin ilk başından itibaren Koronavirüsten kaynaklı pandemi tehdidine karşı kendi alanıyla ilgili konularda alınacak tedbirlere dair tüm paydaşların katılımıyla koordinasyon toplantıları yürütmektedir. Adalet bakanı başkanlığındaki toplantılara Hakimler ve Savcılar Kurulundan (HSK) başkanvekili ve daire başkanları, Türkiye Barolar Birliği başkanı, Türkiye Noterler Birliği başkanı, bakan yardımcısı ile Adalet Bakanlığı bürokratları katılmaktadır. Bu

toplantılarda yargı alanında alınan tedbirler Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulunun önerileri çerçevesinde güncellenmektedir.

Analizde öncelikle 7226 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbirler incelenmektedir. Ardından HSK kararı ile alınan tedbirler irdelenmektedir. İcra takiplerinin durmasına ilişkin cumhurbaşkanı kararının etkileri değerlendirilmektedir. Ayrıca avukatlar, noterlikler ile ceza ve infaz kurumları bakımından uygulamaya konulan tedbirler ele alınmaktadır.

7226 SAYILI KANUN İLE KORONAVİRÜSE KARŞI ALINAN TEDBİRLER

Koronavirüs tehdidine karşı alınacak önlemlerin bir kısmı idari kararlarla yerine getirilemeyeceği için yasal düzenlemeyi gerektiriyordu. TBMM kısa sürede bu ihtiyaca cevap vermiş ve 7226 sayılı Kanun'u yasalaştırmıştır. 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 26 Mart 2020 tarihli ve 31080 sayılı *Resmî Gazete* 1. Mükerrer'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bir torba kanun niteliği taşıyan kanun çeşitli kanunlarda değişiklikler yapmakla birlikte Koronavirüsle mücadele bakımından önemli düzenlemeler içermektedir.

Yargı Sürelerinin Durması Hakkında Düzenleme

7226 sayılı Kanun'da Koronavirüsten kaynaklanan salgının Türkiye'de görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla çeşitli yargılama kanunları ile İcra ve İflas Kanunu'ndaki sürelerin durdurulmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Zamanaşımı ve hak düşürücü süreler sebebiyle hak kaybına uğramamak için yargı organlarına başvuru yapılması zarureti bu düzenleme ile kaldırılmış, adli-

yelerin ve icra dairelerinin esasen gecikmesinde sakınca bulunan işlerle uğraşması sağlanmıştır. Bu suretle insanların mümkün olduğunca evde kalmasını destekleyici tedbir alınmıştır.

7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesiyle dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dahil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler İdari Yargılama Usulü Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hakim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler 13 Mart 2020'den (bu tarih dahil) itibaren 30 Nisan 2020'ye (bu tarih dahil) kadar durdurulmuştur.

İcra ve İflas Kanunu ile takip hukukuna ilişkin diğer kanunlarda belirlenen süreler ve bu kapsamda hakim veya icra ve iflas daireleri tarafından tayin edilen süreler; nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere tüm icra ve iflas takipleri, taraf ve takip işlemleri, yeni icra ve iflas takip taleplerinin alınması, ihtiyati haciz kararlarının icra ve infazına ilişkin işlemler 22 Mart 2020'den (bu tarih dahil) itibaren 30 Nisan 2020'ye (bu tarih dahil) kadar durdurulmuştur.

İlgili süreler durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar *Resmî Gazete*'de yayımlanır. İlgili Kanun'da cumhurbaşkanına verilen yetki-

ler salgın tehlikesinin süresi belirlenemediği için salgınla mücadelenin uzaması ihtimaline karşı ilerleyen haftalarda ortaya çıkacak gelişmelere göre ilgili düzenlemelerde güncelleme yapılması imkanını sağlamaktadır.

Koronavirüse karşı alınan tedbirlerin çerçevesi çizilirken salgına rağmen yargı sisteminin kesintisiz bir şekilde işlemesi gereği dikkate alınmaktadır.

Kanun koyucu hak arama özgürlüğünün ve adalete erişim hakkının sağlanması amacıyla bazı kanunlarda yer alan süre düzenlemelerinin durdurulmaya ilişkin hükmün istisnası olduğunu, söz konusu hallerde sürelerin işlemeye devam edeceğini hükme bağlamıştır. Duran sürelerin kapsamı dışındaki bu süreler şöyledir:

- Suç ve ceza, kabahat ve idari yaptırım, disiplin hapsi ve tazyik hapsi için kanunlarda düzenlenen zamanaşımı süreleri
- Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen koruma tedbirlerine ilişkin süreler
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen ihtiyati tedbiri tamamlayan işlemlere ilişkin süreler

Yargılama kanunları ile diğer kanunlarda yer alan sürelerin durdurulması suretiyle dava açma, devam eden bir davada usul işlemleri yapma, keza icra takibi başlatma veya icra takibini devam ettirmeye ilişkin işlemlerin Koronavirüsle mücadele sürecinde ertelenmesi mümkün hale gelmiştir. Böylece başta avukatların ve diğer vatandaşların hak kaybına uğranmayacağı bilinciyle mahkemelere ve icra dairelerine gitmesi ihtiyacı ortadan kaldırılarak evde kalma uygulamasına uymaları sağlanmaktadır. Sürelerin durdurulması ve duruşmaların ertelenmesi adliye ve icra dairelerindeki kalabalığın azaltulmasını sağlayan en önemli tedbirlerdir.

İcra ve İflas Kanunu ile Takip Hukukuna İlişkin Diğer Kanunlar Kapsamında Düzenleme

7226 sayılı Kanun ile İcra ve İflas Kanunu ve takip hukukuna ilişkin diğer mevzuat (Örneğin Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun) uyarınca yapılan düzenlemeler takip hukukuna ilişkin sürelerin durması dolayısıyla vatandaşların hak kaybına uğramasını engellemeye yöneliktir. Durma sebebiyle yapılamayan satış işlemlerinin daha sonrasında masraf alınmadan kendiliğinden icra dairelerince devam edilmesini sağlayan, rızai ödeme ve karşı taraf lehine işlemlerin bu süreçte yapılabilmesine imkan veren düzenlemeler yapılmıştır.

- İcra ve iflas daireleri tarafından mal veya haklara ilişkin olarak ilan edilmiş olan satış gününün durma süresi içinde kalması halinde bu mal veya haklar için durma süresinden sonra yeni bir talep aranmaksızın icra ve iflas dairelerince satış günü verilir. Bu durumda satış ilanı sadece elektronik ortamda yapılır ve ilan için ücret alınmaz.
- Durma süresi içinde rızaen yapılan ödemeler kabul edilir ve taraflardan biri diğer tarafın lehine olan işlemlerin yapılmasını talep edebilir. Bu düzenleme uyarınca alacaklının takibini geri alması, haczin kaldırılmasını istemesi veya borçlunun borcunu ödemesi gibi işlemler yapılabilmesi mümkündür.
- Konkordato mühletinin alacaklı ve borçlu bakımından sonuçları durma süresince devam eder. Konkordato mühleti anılan kanuni düzenleme çerçevesinde durma süresi kadar uzayacaktır.
- İcra ve iflas hizmetlerinin aksamaması için gerekli olan diğer tedbirler alınır.

Duruşma ve Müzakerelerin Ertelenmesi Hakkında Düzenleme

Durma süresince duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dahil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları;

- Yargıtay ve Danıştay bakımından ilgili Başkanlar Kurulu,
- İlk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından HSK,
- Adalet hizmetleri bakımından Adalet Bakanlığı belirleyecektir. HSK'nın bu hususta aldığı tedbirler ayrı bir başlıkta ele alınmaktadır.

Kısa Çalışma Ödeneği Hakkında Düzenleme

7226 sayılı Kanun'un 41. maddesiyle 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'na eklenen geçici 23. maddede kısa çalışma ödeneğinden faydalanma şartları kolaylaştırılmıştır. Buna göre Koronavirüs kaynaklı mücbir sebep gerekçesiyle yapılan kısa çalışma başvuruları 30 Haziran 2020'ye kadar geçerli olmak kaydıyla işçi lehine yeniden düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca kısa çalışma başlama tarihinden önceki çalışma süresi yüz yirmi günden altmış güne ve son üç yıl içinde altı yüz günlük sigortalı çalışma zorunluluğu dört yüz elli güne indirilmiştir. Ayrıca bu koşulu taşımayanlar kısa çalışma süresini geçmemek üzere son işsizlik ödeneği hak sahipliğinden kalan süre kadar kısa çalışma ödeneğinden yararlanmaya devam edecektir. İlgili düzenleme kapsamında kısa çalışma uygulamasından yararlanabilmek için iş yerinde kısa çalışma uygulanan dönemde –ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırılık sebepleri hariç olmak kaydıyla– işveren tarafından işçi çıkarılmaması gerekir. Bu madde kapsamında yapılan başvurular başvuru tarihinden

itibaren altmış gün içinde sonuçlandırılır. Kısa çalışma ödeneğine ilişkin başvuru tarihini 31 Aralık 2020'ye kadar uzatmaya ve birinci fıkrada belirlenen günleri farklılaştırmaya cumhurbaşkanının yetkili olduğu düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile devlet salgın sebebiyle zorluk yaşayacak iş yerlerinin işçi çıkarmasını önlemek ve işsizliğin artmasının önüne geçmek istemiştir.

Telafi Çalışması Hakkında Düzenleme

İşçilerin ücret ve işletmelerin iş gücü kaybının en aza indirilmesi ve işletmelerin değişen şartlara ve olağanüstü durumlara uyum yeteneğinin artırılması amacıyla İş Kanunu'nun 64. maddesinde yapılan değişiklikle telafi çalışması süresi yeniden düzenlenmiştir. Telafi çalışması zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra iş yerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle iş yerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde çalışılmayan sürelerin karşılığı olarak yapılan çalışmadır. Eski düzenlemede işveren iki ay içinde çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilirken yapılan değişiklikle bu süre dört aya çıkarılmaktadır. Ayrıca cumhurbaşkanına bu süreyi iki katına kadar artırma yetkisi verilmektedir.

İş Yeri Kira Sözleşmeleri Hakkında Düzenleme

7226 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi ile iş yeri kira sözleşmeleri kapsamında 1 Mart 2020'den 30 Haziran 2020'ye kadar işleyecek iş yeri kira bedelinin ödenmemesinin kira sözleşmesinin feshi ve/veya kiralananın tahliyesi için sebep oluşturmayacağı hüküm altına alınmıştır. Yapılan bu düzenleme sadece iş yeri kiralarına ilişkin olup konut kiralarını kapsamamaktadır. Geçici nitelikteki bu düzenleme kiracının belirlenen

süre içinde kira bedelini ödeme borcunu sona erdirmemektedir. Ancak kira bedelinin ödenmesi durumunda kira sözleşmenin feshi tehlikesini bertaraf etmekte, kiralananın tahliyesinin istenmesinin önüne geçmektedir. Salgın hastalık sürecinde kira borcu sebebiyle iş yerlerinin kapanmasını engellemeye ve ticari hayatın salgın sonrasında devamlılığını sağlamaya hizmet eden bir düzenlemedir.

HSK'NIN ALDIĞI TEDBİR KARARLARI

HSK ülke çapında salgın riskine karşı çeşitli tedbirler almıştır. Bu tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yargılama faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkacak riskleri önlemek amacıyla tutuklu işlere yönelik soruşturma ve kovuşturmalar ile ivedi sayılacak diğer hususlar haricinde duruşma ve keşiflerin ertelenmesi ile gerekli görülen hallerde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) uygulaması kullanılması hususunun adli makamlarca değerlendirilmesi kabul edilmiştir.
2. Doğrudan açık ceza infaz kurumuna gelen ve geldiğinde ceza süresi itibarıyla hemen denetimli serbestlik tedbirinden faydalanabilecek hükümlülerin ceza infaz kurumlarında bekletilmemeleri açısından ve aynı zamanda hafta sonunda ortaya çıkabilecek taleplerin karşılanabilmesi amacıyla infaz hakimliğine ilişkin nöbet planlamasının yapılması gereği bildirilmiştir.
3. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü'nün 13/03/2020 tarihli ve 12362 sayılı "İdari izin" konulu yazısı kapsamında hakim ve savcılara verilecek olan idari izinlerin kullanılması hakkında gereğinin yapılmasına karar verilmiştir.
4. Acil ve tutuklu işler ile yürütmenin durdurulması istemlerinin yerine getirilmesi için yeteri kadar hakimin komisyon başkanları, yeteri kadar cumhuriyet savcısının da başsavcılar tarafından belirlenerek (her birimden yeterince nöbetçi mahkeme ve cumhuriyet savcısı uygulaması yapılmak suretiyle) geri kalan hakim ve cumhuriyet savcılarının UYAP imkanlarından faydalanarak evde çalışmalarının temini hususlarına ilişkin tedbirler teşkilata duyurulmuştur.
5. 26 Mart 2020'de yürürlüğe giren 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1. maddesi durma süresince ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dahil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde HSK'yı yetkili kılmıştır. 7226 sayılı Kanun'un amacı doğrultusunda salgın tehlikesinin en aza indirilmesi, halkın ve adli personelin sağlığının korunması, bireylerin birbirleriyle temaslarının asgariye indirilmesi, aynı zamanda da kamu hizmetlerinin aksatılmaması ve kişilerin maddi hukuk, usul hukuku ve takip hukuku çerçevesinde haklarının korunması amacıyla şu ek tedbir kararları alınmıştır:
 - Tutuklu (yasal zorunluluk nedeniyle sadece tutukluluğun değerlendirilmesi yönünden) ve acil işler, dava zamanaşımı yakın olan soruşturma ve kovuşturma dosyaları, yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine ait duruşma, müzakere ve keşiflerin 30 Nisan 2020'ye (bu tarih dahil) kadar ertelenmesi

- Duruşma, müzakere ve keşiflerin ertelenmesine yönelik işlemlerin evrak üzerinden ve duruşma açılmadan icra edilmesi, yeni duruşma günü ile keşif saatinin masrafları gider avansından veyahut kamu bütçesinden karşılanmak ve her türlü iletişim vasıtalarından istifade edilmek suretiyle uyumsuzluğun taraflarına bildirilmesi
- Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre tutukluluk değerlendirmesinin zorunlu olduğu durumlarda tutuklu ve müdafinin SEGBİS uygulaması üzerinden dinlenilerek duruşmaların icrası
- Erteleme süresince yargıda hedef sürelere uyulamamasının terfi incelemesi ve teftiş sırasında aleyhe değerlendirilmemesi
- Erteleme süresinin hakim ve cumhuriyet savcılarının terfilerinde aleyhe değerlendirilmemesi
- Tutukluluğa itiraz, yürütmenin durdurulması kararlarına itiraz ve infaz hakimliğine yapılan itirazlar ile müzakerelerin iletişim ve UYAP imkanlarından istifade edilmek suretiyle gerçekleştirilmesi
- Tutuklu ve acil işler dışında kamu davasının açılmasının 30 Mart 2020'ye kadar ertelenmesi
- İhtiyaç olması halinde birinci bölgelerde görev yapan hukuk hakimlerinin de 30 Nisan 2020'ye kadar ceza mahkemeleri nöbet listesine dahil edilmesi
- Erteleme süresince salgının önlenmesine yönelik tedbirlere riayet edilmek suretiyle ihtiyati tedbir ve bu işleme yönelik itirazların değerlendirilmesi gerektiği
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının yükümlülerin Koronavirüs kapsamında sağlığını tehdit etmeyecek şekilde değerlendirilmesi gerektiği
- Erteleme süresince adli hizmetlerin tamamen durması gibi bir durumun söz konusu olmadığına, suç ve suçlulara ilişkin ihbar ile şikayetlerin kanun önünde dava ve iddia hakkı çerçevesinde devam ettiğinin bilinmesi ve bu hususta gerekli hassasiyetin gösterilmesi
- Hamileler, yasal süt izni kullananlar, engelli çalışanlar ve yönetici pozisyonundakiler hariç 60 yaş ve üzerinde olanların Sağlık Bakanlığının belirlediği dezavantajlı gruplar (bağışıklık sorunu olanlar, kanser hastaları, kronik solunum yolu hastaları, obezite ve diyabet, kalp damar hastaları, organ nakli olanlar, kronik hastalar) ile eşi kamu veya özel sağlık kuruluşlarının "teşhis ve tedavi birimleri"nde (hastane, semt polikliniği, halk sağlığı merkezi, aile sağlığı merkezi, toplum sağlığı merkezleri, özel klinik ve benzeri) çalışan hakim ve cumhuriyet savcılarının idari izinli sayılmaları ve idari izinli sayılanların baktığı mahkeme ve işler için komisyon başkanları ve cumhuriyet başsavcılarının tarafından nöbetçi hakim ve cumhuriyet savcısı belirlenmesi
- Erteleme süresince hakim ve cumhuriyet savcılarının uhdelerinde bulunan iş ve işlemleri mümkün olduğunca uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemleri kapsamında takip etmeleri, bu kapsamda dava dosyalarının incelenmesi, kararların süresi içerisinde yazılması ve diğer zorunlu adli hizmetlere ilişkin yükümlülüklerini imkan dahilinde evden yerine getirmeleri gerektiğinin bilinmesi
- Salgının boyutu ve adliyelerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak komisyon başkanları ve başsavcılarının görev ve yet-

kileri kapsamında lazım gelen ilave tedbirleri, ilgili mevzuat ve tavsiye kararları çerçevesinde gecikmeden ifa etmeleri

Yukarıdaki tedbirlerde adalete erişim hakkını sağlamak ile salgın hastalıkla mücadele arasındaki denge korunmaya çalışılmıştır. Adliyelerde gerekli sayıda personelin bir nöbet sistemi çerçevesinde çalışması sağlanarak adalet dairelerinin kapısı açık tutulmuştur. Bununla birlikte yargı personeline ilişkin getirilen esnek çalışma usulleri adliyelerdeki sirkülasyonun azaltılmasını amaçlamıştır. Tedbirler çerçevesinde mahkemeler duruşmaların ertelenmesi kararlarını vermiş ve bu kararları başta elektronik tebligat olmak üzere ivedi bir şekilde taraflara duyurmuştur. Bu suretle avukatların ve tarafların duruşmalar için mahkemelere gelme zarureti bertaraf edilmiştir. Duruşma salonları ve adliye koridorları kalabalık ortamlar olup iş yoğunluğu çerçevesinde bu alanlarda sosyal mesafenin korunması her zaman mümkün olmayabilir. İnsan sirkülasyonunun çok fazla olduğu kalabalık ortamların oluşmasının engellemesi hastalıkla mücadele için zaruridir. Bu çerçevede duruşmaların ertelenmesi adliyelerdeki vatandaşlara, avukatlara, hakim ve savcılar ile diğer adliye personeline Koronavirüsün bulaşabilmesi riskine karşı alınmış temel bir tedbir niteliğindedir.

Buna karşılık adliyelerin kapısına kilit vurulmuş değildir. Kamusal hizmetlerin salgın hastalıkla mücadele çerçevesinde tamamen durdurulması sosyal devlet ilkesi ile bağdaşmaz zira bazı yargı hizmetlerinin her koşulda verilmesi gerekir. Tutukluluk, kadına karşı şiddetin önlenmesi gibi gecikmesinde sakınca bulunan işler ile acil hukuki himaye ihtiyaçları için risk grubunda olmayan yeteri kadar personel adliyelerde çalışmaya devam etmektedir. Diğer personel ise UYAP bilişim sistemini kullanarak yargısal faaliyetleri devam ettirmekte, dosya üzerinden yapılabilecek işlemleri evde çalışarak yerine getirmektedir.

FEVKALADE MÜHLET İLANI

22.03.2020 tarih ve 31076 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanan 2279 sayılı cumhurbaşkanı kararı ile fevkalade mühlet ilan edilmiştir. İcra ve İflas Kanunu'nun fevkalade mühletle ilgili 330. maddesi Kanun'un yürürlüğe girdiği 4 Eylül 1932'den bu yana ilk kez uygulanmaktadır.¹ "Fevkalade Hallerde Tatil" başlığını taşıyan düzenleme uyarınca "Salgın hastalık, umumi bir müsibet veya harb halinde Cumhurbaşkanı kararıyla memleketin bir kısmında veya bazı iktisadi zümreler lehine muayyen bir müddet için icra takipleri durdurulabilir".

22 Mart-30 Nisan arasında nafaka alacaklarına dayanan icra takipleri hariç olmak üzere yurt genelinde yürütülmekte olan tüm icra ve iflas takiplerinin durdurulması, bu çerçevede taraf ve takip işlemlerinin yapılmaması, yeni icra ve iflas taleplerinin alınmaması, ihtiyati haciz kararlarının icra ve infaz edilmemesine karar verilmiştir. Bu kararlar sosyal devlet ilkesine uygun olarak, ödeme düzeninin bozulmasına karşı icra takipleri durdurulmuştur. Keza, icra takibine ilişkin faaliyetler sebebiyle salgının yayılması engellenmek istenmiştir. Uygulamada özellikle haciz işleminin fiili temas gerektirmesi hastalığın yayılması tehlikesini doğurmaktadır. Salgın hastalık sebebiyle faaliyetlerini yürütemeyen veya azaltmak zorunda kalan işletmelerin ve kişilerin haciz tehdidinden korunması alınan kararın sosyal amacıdır.

Nafaka alacaklarının tahsili nafaka alacaklısının hayatını idame ettirmesi bakımından zaruri olduğu için diğer alacaklardan farklı bir konumda bulunmaktadır. Bu sebeple nafaka alacaklarına ilişkin takipler kararın kapsamı dışında tutulmuştur.

1. Hakan Pekcanitez, "2279 sayılı Cumhurbaşkanı (Fevkalade Mühlet) Kararı ile 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesinin Birlikte Değerlendirilmesi", LEXPERA Blog, 28 Mart 2020, <https://blog.lexpera.com.tr/2279-sayili-karar-ile-7226-sayili-kanunun-birlikte-degerlendirilmesi>, (Erişim tarihi: 31 Mart 2020).

AVUKATLAR VE STAJYER AVUKATLAR İLE İLGİLİ ÖNLEMLER

Türkiye Barolar Birliğinin aldığı karar ile salgın hastalık tehlikesi sebebiyle avukatların içinde bulunduğu sıkıntılar dikkate alınarak adli yardım mevzuatı gereği acil durumlar için ihtiyat akçesi olarak ayrılan dengeleme fonu devreye sokulmuştur. Adli yardım hizmeti sunmuş ve alacaklarının ödenmesini bekleyen avukatlara ödenmek üzere ilgili meblağlar baroların hesaplarına yatırılmıştır.² Avukatların 6 Nisan 2020 itibarıyla CMK ödemelerinin tümüyle yapılmış olması planlanmaktadır. Yine aynı tarih itibarıyla beraat dosyalarındaki ve kalet ücretlerinin ödenmesi öngörülmektedir.

Stajyer avukatların idari izin süresi 30 Nisan'a kadar uzatılmıştır. Avukatlık staj listesine yazılma, avukatlık ruhsatnamesi verilmesi ve baro levhasına avukat olarak yazılma gibi işlemler için gerekli sağlık raporunun daha sonra sunulması da kararlaştırılmıştır. Böylece hem sağlık kuruluşlarında yoğunluk oluşması engellenmekte hem de sağlıklı kişilere sağlık raporu almak üzere gittikleri sağlık kuruluşlarında virüsün bulaşması riski bertaraf edilmektedir.

Avukatlar da zaruret olmadıkça faaliyetlerini ofislerine gitmeden, UYAP bilişim sistemini kullanarak evden yürütmektedir. UYAP sistemi avukatlara pek çok yargısal işlemi elektronik ortamda yapma imkanı sunmaktadır. Türkiye'de salgından evvel avukatların elektronik sistemleri etkin bir şekilde kullanılıyor olması adalet hizmetlerinin salgınla mücadele sürecinde de verilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, avukatların duruşma tebligatı ibraz ederek "seyahat izin belgesi olmadan" giriş çıkış yasağı olan illere gidip dönebilmeleri İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile düzenlenmiştir.

2. "Dengeleme Fonu Devreye Sokulmuştur", Türkiye Barolar Birliği, 18 Mart 2020, <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/dengeleme-fonu-devreye-sokulmustur-81204>, (Erişim tarihi: 2 Nisan 2020).

NOTERLİKLER İLE İLGİLİ ÖNLEMLER

Noterlikler salgın sürecinde açık bulunmaktadır. Ancak hafta sonu noterliklerde önemli bir insan sirkülasyonuna neden olan nöbetçi noterlik uygulaması şimdilik durdurulmuştur.³ Ayrıca bir gün tek sayılı bir gün çift sayılı olan noterlikler olmak üzere dönüşümlü çalışma usulüne geçilmiştir. Bununla birlikte tek noterliğin bulunduğu yerlerde bu noterlik hizmet vermeye devam edecektir.

Noterliklerde beklemeleri engellemek üzere Türkiye Noterler Birliği internet sayfasından noterlikten işlem için randevu alma (e-başvuru) hizmetinin kullanılabilceği yönünde duyurular yapılmıştır.⁴

Salgın hastalıkla mücadele sürecinde kamu hizmetlerinin sürekliliğini sağlamada bilişim sistemlerinin kullanılmasının önemi yaşanarak öğrenilmiştir.

Noterliklerde mesai saatleri dışında düzenli aralıklarla dezenfeksiyon işlemleri yapılmaktadır. Dezenfeksiyonun yanı sıra Koronavirüsün bulaşma riskinin azaltılması için kalabalık ortamların oluşmaması gerekmektedir. Bu sebeple noterlerdeki yoğunluğu azaltmaya yönelik olarak tavsiye kararları alınmıştır. Vatandaşlara bu süreçte zaruri olmadıkça noterliklere gitmemeleri, zorunlu olmayan işlemleri salgın tehlikesi sonrasında ertelemeleri önerilmiştir. Keza görevi gereği şehir dışına çıkmak zorunda kalan noterler için kolaylaştırıcı ve genel bir uygulama yapılması planlanmaktadır.

3. "Koronavirüs Tedbirleri Kapsamında Nöbetçi Noterlikler ile İlgili Duyuru (Vatandaşa Özel)", Türkiye Noterler Birliği, 16 Mart 2020, <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=829&ctnb=DuyurularListesi>, (Erişim tarihi: 1 Nisan 2020).

4. "Noterlik E-Başvuru/Randevu Sistemi", Türkiye Noterler Birliği, 26 Mart 2020, <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/HaberDetay.aspx?rid=846&ctnb=DuyurularListesi>, (Erişim tarihi: 1 Nisan 2020).

CUMHURİYET BAŞSAVCILIKLARININ KORONAVİRÜSLE İLGİLİ BAŞLATTIĞI SORUŞTURMALAR

Cumhuriyet Başsavcılıkları Koronavirüs salgınına kullanarak yapılan hukuka aykırı eylemlere karşı toplumun ortak hukukunu, huzurunu, menfaatini korumak için çeşitli illerde soruşturmalar başlatmıştır. Koronavirüsle ilgili sosyal medyada manipülatif haber ve paylaşımlarda bulunan kişiler hakkında başlatılan soruşturmalar bilgi kirliliğinin giderilerek toplumun alınan önlemlere uymasını sağlamaya yöneliktir. Keza 65 yaş üstü vatandaşlarımızı rencide edici davranışlarda bulunan kişiler hakkında başlatılan soruşturmalar toplumsal hassasiyetlerimizi koruyan mevzuatımızın gereğidir. Virüsün yayılmasını engellemek için en önemli tedbir niteliği taşıyan karantina tedbirine aykırı davranma eylemlerinde bulunan kişilere karşı da soruşturmalar başlatılmıştır. Salgından kaynaklanan ihtiyaçları hukuka aykırı bir şekilde fırsata çevirme gayesiyle yapılan stokçuluk, karaborsa, kaçak maske satmak gibi ticari hayata karşı suçlar işleyen kişiler hakkında gerekli soruşturma ve işlemler kapsamlı bir şekilde yürütülmektedir.

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet eylemlerine yönelik soruşturmalar üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Salgınla mücadeleyi bir savaş olarak nitelendirdiğimizde cephede en önde, canları pahasına görevlerini büyük bir özveri ile yerine getiren sağlık çalışanlarına yönelik her türlü sözlü ve fiili saldırı şiddetle kınanmakta,⁵ ceza hukuku bakımından ilgili işlemler yerine getirilmektedir.

5. Adalet Bakanı Abdulhamit Gül'ün açıklamaları bkz. "Bakan Gül Koronavirüs Salgınına Karşı Alınan Yeni Tedbirleri Açıkladı", TC Adalet Bakanlığı, 30 Mart 2020, <http://www.basin.adalet.gov.tr/Etkinlik/bakan-gul-koronavirus-salginina-karsi-alinan-yeni-tedbirleri-acikladi>, (Erişim tarihi: 1 Nisan 2020).

CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ALINAN KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ

Bu analizin kaleme alındığı süreçte ceza infaz kurumlarına ilişkin olarak tespit edilmiş bir Koronavirüs vakası bulunmamaktadır. Ceza infaz kurumları kapalı ortamlar oldukları için salgın hastalığın çok hızlı yayılma ihtimali bulunmaktadır. Hükümlü ve tutukluların dışarıyla temasını keserek virüsün ceza infaz kurumlarına girişini engellemek için Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulunun önerileri dikkate alınarak çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin ne kadar süreyle devam edeceği Bilim Kurulunun tavsiyeleri çerçevesinde belirlenecektir. Bu tedbirler şöyle sıralanabilir:

Açık ve kapalı ceza infaz kurumlarındaki avukat ziyareti dahil bütün görüşmeler, açık ceza infaz kurumlarında kalanların özel izin hakları, hastalık ve güvenlik durumları dışında bir Ceza İnfaz Kurumundan bir başka kuruma yapılan nakiller, kurum dışı çalışma ve iş yurdu faaliyetleri, birden fazla koğuyla birlikte yapılan toplu faaliyetler, aile görüşme odalarının kullanımı, ceza infaz kurumlarında anneleriyle kalan 0-6 yaş grubu çocukların kreşe ve ana okuluna gitmeleri ve çocukların dışarıdaki ebeveynleri ya da yakınlarına teslim edilmesi uygulaması 28 Mart 2020'den itibaren iki hafta süreyle ertelenmiştir. Ancak tutuklu ve hükümlülere telefonla ek görüşme imkanı verilmiştir.

- Tutuklu ve hükümlü yakınları ancak zorunluluk varsa ve Cumhuriyet Başsavcılığı uygun görürse ziyaret yapabilecektir.
- Avukatlar da zorunlu durumlarda maske, eldiven gibi tedbirler alarak sadece kapalı görüş gerçekleştirebilecektir.
- Hastaneden gelen tutuklu ve hükümlülerin ayrı bir bölümde on dört gün karantinada tutulduktan sonra odasına alınması gereği kabul edilmiştir.

- Yeni tutuklu ve hükümlülerin yakın zaman-daki yurt dışı hikayeleri incelenmekte, yurt dışı ziyareti tespit edildiğinde kuruma kabul edilmeden evvel izolasyona tabi tutulmaları sağlanmaktadır.
- Ceza infaz kurumları ve Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesindeki açık ve kapalı alanlar Koronavirüse karşı sürekli ve düzenli olarak dezenfekte edilmektedir.
- Hükümlü ve tutukluların yakınlarıyla yapacakları telefon görüşmelerinde görüntülü görüşebilmesi için teknik altyapının hazırlanması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Akıllı teknolojilerin ceza infaz kurumlarına entegrasyonuna ilişkin başlatılan proje çalışmasıyla görüntülü görüşmenin yanı sıra dilekçe, kantin, kütüphane, sayım, e-doktor, e-mektup gibi pek çok iş ve işlemin teknolojinin imkanlarıyla daha çabuk ve daha az masrafla görülmesi planlanmaktadır.
- Hükümlülerin kurum dışında çalışmasına son verildi. Ancak ceza infaz kurumları ile Tutuklevleri İşyurtları Kurumu bünyesinde bulunan atölyelerde Koronavirüs mücadelesinde kullanılmak üzere sağlık çalışanları için maske, ameliyat önlüğü, tulum gibi birçok ürün imal edilmektedir. Maske kullanımındaki artış çerçevesinde maske stoklarının pek çok ülkede tükenmiş olması karşısında⁶ ülkemizde pek çok kurum ve kuruluşun üretim yapması yeterli arzın yapılmasını sağlamaktadır.
- Ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin mesai saatleri dışında evlerinde değil izole edilen yerlerde kalmaları sağlanmaktadır. Personelin izole edilmesiy-le virüsün infaz kurumlarına girmesinin önüne geçilmiştir.

Ceza infaz sistemi açısından uzun zamandır gündemde olan infaz paketine ilişkin kanun teklifi öne alınarak Koronavirüsten kaynaklı salgınla mücadele çerçevesinde TBMM'ye sunulmuştur. Bir af niteliği taşımayan kanun teklifinin temel gayesi penoloji bilime uygun olarak modern infaz rejiminin gereklerine uygun şekilde infaz sisteminin değiştirilmesidir.⁷ Teklifte infaz ve denetimli serbestlik aşamalarında çocukların ve kadınların lehine olacak hükümler getirilmektedir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nden 90 bin kişinin yararlanması beklenmektedir.

SONUÇ

Genel olarak Türkiye Koronavirüsten kaynaklı salgın hastalığına karşı erken tedbir almış ve bu sayede hastalığın ülkemize girişi diğer Avrupa ülkelerine göre biraz daha geç olmuştur. Adalet Bakanlığı da kendi görev alanı kapsamında hastalıkla ilgili tedbirleri derhal almıştır. Alınan tedbirlerde temel gaye salgın hastalıkla etkin mücadele olmakla birlikte sosyal ve ekonomik hayatta mümkün olduğunca temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaması da hedeflenmiştir. Alınan tedbirler kronolojik sırayla şöyle özetlenebilir:

12.03.2020	Adalet Bakanlığının Koronavirüsle mücadele acil eylem planının duyurulması Ceza infaz kurumlarında kabul/ziyaret/sevk işlemlerinin sınırlandırılması
13.03.2020	Ceza infaz kurumlarında açık ve kapalı görüşmelerin/nakillerin ertelenmesi Cumhurbaşkanı kararı çerçevesinde risk grubundaki personelin idari izinli sayılması
14.03.2020	Ceza infaz kurumları bünyesindeki atölyelerde kolonya gibi salgınla mücadelede gerekli malzemelerin üretiminin artırılması

6. ABD, Çin, AB ülkeleri arasında maske alım-satımı ile ilgili sıkıntılar yaşanmıştır. Bkz. Celal Özcan, "Almanya ile ABD Arasında Maske Savaşı", *Hürriyet*, 3 Nisan 2020; "4 AB Ülkesi Arasında Maske Krizi! Fransadan Beklenmedik Hareket...", *Hürriyet*, 3 Nisan 2020.

7. Bkz. "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin Genel Gereği", TBMM, <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2762.pdf>, (Erişim tarihi: 2 Nisan 2020).

17.03.2020	Bulaşıcı Hastalıklara İlişkin Tedbirlere Aykırı Davranma fiilleri hakkında soruşturma başlatıldığına ilişkin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının basın açıklaması Stajyer avukatların idari izinli sayılması
18.03.2020	Arabuluculuk görüşmelerinin telekonferansla yürütülmesi veya ertelenmesine ilişkin tavsiye kararı
22.03.2020	İcra ve İflas Takiplerinin Durdurulmasına İlişkin Cumhurbaşkanı Kararı
23.03.2020	Adliyelerde ve noterliklerde nöbet sistemine geçilmesi
24.03.2020	Meslek içi eğitimlerde uzaktan eğitim modeline geçilmesi
25.03.2020	Duruşmaların ertelenmesi ve sürelerin durdurulması gibi yasal düzenleme gerektiren mücadele tedbirlerini düzenleyen 7226 sayılı Kanun'un kabulü
30.03.2020	Koronavirüs salgın hastalığı sebebiyle yargı alanında alınması gereken tedbirler ve bunların uygulanmasına ilişkin usul ve esaslara ilişkin HSK Genel Kurulu kararı Ceza infaz kurumlarına bağlı atölyelerde salgınla mücadelede gerekli maske, tulum gibi malzemelerin üretiminin artırılması Ceza infaz kurumlarında görevli personelin mesai dışında evlerinde değil; izole alanlarda kalması
31.03.2020	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin TBMM'ye sunulması

Yargı alanında Koronavirüsle mücadelede salgın hastalık sebebiyle ekonomik ve sosyal hayattaki yavaşlamadan kaynaklı hak kayıplarının önüne geçilmesi için öncelikle İcra ve İflas Kanunu'nun 330. maddesi (fevkalade hallerde tatil) çerçevesinde icra takipleri durdurulmuştur. Ardından yargısal sürelerin durdurulması ve duruşmaların ertelenmesini düzenleyen 7226 sayılı Kanun ile yasal süre içinde dava açamama ya da işlem yapamamadan dolayı herhangi bir zararın doğması engellenmiştir. Bununla birlikte salgınla mücadele sürecinde adliyelerin kapısı açık tutularak gecikmesinde sakınca bulunan işler için yeterli sayıda personelin adliyede bulunması sağlanmıştır.

Salgın hastalıkla mücadele sürecinde kamu hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanmasında bilişim sistemlerinin kullanılmasının önemi yaşana-

rak öğrenilmiştir. 2001'de faaliyete geçen UYAP bilişim sistemi idari ve adli yargı birimlerinin iç otomasyonu ile dış birimlerle entegrasyonunu sağlamaktadır. Temel işlevi Adalet Bakanlığının hizmetlerinin online ortamda zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın sunulmasıdır. E-devlet dönüşümünün yargı alanındaki ayağını oluşturan UYAP bilişim sistemi dünya çapında pek çok ödüle layık görülmüştür.⁸ Yargı ve icra organlarına ilişkin pek çok işlemin elektronik ortamda yapılabilmesi adalet sisteminin sürekliliğini sağlamaktadır. Yargı alanında UYAP bilişim sisteminin etkin bir şekilde kullanılması avukat, hakim ve savcıların uzaktan çalışmasına; vatandaşların evlerinden yargı organlarındaki işlemlerini yapabilmelerine imkan vermiştir. Bu bağlamda özellikle elektronik tebligat kurumunun 2018'de kapsamının genişletilmesi suretiyle yaygın bir şekilde uygulanması fiziki teması en aza indirmekte ve Koronavirüsün yayılmasını önleyici bir işlev görmektedir. Ayrıca aciliyet arz eden işlerde duruşmaların Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) kullanılarak yapılması da hastalığın bulaşma tehlikesini azaltmaktadır. 2012'de fiilen uygulanmaya başlayan sistem duruşmaların sesli ve görüntülü olarak kayıt altına alınmasına, duruşmanın yapıldığı mekanda bulunamayan tarafların video konferans yöntemiyle duruşmaya katılmalarına imkan vermektedir.

Adalet Bakanlığı –Koronavirüsle mücadele çerçevesinde– kurum içi eğitim faaliyetlerinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine başlanmıştır. Bu kapsamda hazırlanan eğitim modülleri UYAP'a yüklenmiştir.⁹ Bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen uzaktan eğitimler zaman ve mekandan

8. "UYAP Ödülleri", UYAP, <http://www.uyap.gov.tr/UYAP-Odulleri>, (Erişim tarihi: 4 Nisan 2020).

9. "Adalet Bakanlığı Koronavirüs Tedbirleri Çerçevesinde 50 Bin 792 Personele Uzaktan Eğitim Verecek", TC Adalet Bakanlığı, 24 Mart 2020, <http://www.basin.adalet.gov.tr/Etkinlik/adalet-bakanligi-koronavirus-tedbirleri-cercevesinde-50-bin-792-personele-uzaktan-egitim-verecek>, (Erişim tarihi: 1 Nisan 2020).

bağımsız olarak her zaman erişilebilmelerine ilişkin kolaylıkları sebebiyle salgın sonrasında da meslek içi eğitimlerde etkinliğini sürdürecektir.

Devletin etkin mücadelesine vatandaşlar da “Evde Kal” uygulamasına katılarak destek vermiştir. Vatandaşların zaruri haller dışında adliyelere, icra dairelerine ve noterlere gitmediği görülmektedir. Yargı alanında alınan önlemlerin sonuçlarını hemen verdiği, adliye ve diğer yargı organlarındaki kalabalığı azalttığı Adalet Bakanlığı tarafından tespit edilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan verilere göre adliyelerdeki insan sirkülasyonu yüzde 95 oranında azalmıştır (Bkz. Şekil 1).¹⁰

Bakanlık alınan tedbirlerin etkisini tespit ve mücadelenin sürekliliğini sağlamak üzere hem Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulunun tavsiyelerini hassasiyetle dikkate almakta hem de Bakanlığın birimleri ile video konferans yöntemiyle yapılan toplantılarda adliye ve ceza infaz kurumlarının du-

rumu değerlendirilmektedir. Salgın hastalığın seyri çerçevesinde alınan tedbirler güncellenmektedir.

Salgın sürecinin nasıl devam edeceği bu analizin kaleme alındığı günlerde belirsizliğini koruyor. Havaaların ısınmasıyla birlikte tehlikenin azalacağı ancak ortadan kalkmayacağına ilişkin bilimsel çalışmalar bulunmaktadır.¹¹ Bu çerçevede havaaların ısınmasıyla birlikte salgın tehlikesinin azalması, sosyal yaşama ikinci dalgayı¹² önlemek üzere alınacak tedbirlerle devam edilmesi olasıdır. Bu noktada önerimiz yaz aylarında tehlikenin geçmesi ihtimaline binaen ertelenen duruşmaların adli tatilde tercihen SEGBİS sistemi kullanılarak icra edilmesidir. Başta sağlık çalışanları olmak üzere polis, zabıta gibi pek çok kamu görevlisinin cansiperane şekilde görevini ifa ettiği bu sürecin sonunda yargıda oluşan zaman kayıplarının telafisi için yargı teşkilatı ve avukatların gönüllü olarak adli tatilde çalışmasına ilişkin bir düzenleme yapılması gelişmeler çerçevesinde değerlendirilebilir.

İcra ve İflas takiplerine ilişkin durma süreleri sona erdiğinde, icra dairelerinde önemli bir iş yoğunluğu olması muhtemeldir. Bu iş yoğunluğundan kaynaklı fiziki kalabalığı engellemek için, bir süre icra işlemlerinin mümkün olduğunca UYAP bilişim sistemi üzerinden yapılması, kademeli olarak fiziki ortamda işlem yapılmaya geçilmesi uygun olacaktır. Salgından sonra ikinci dalganın oluşmaması için, sosyal mesafe kurallarının sürekliliğini sağlayacak şekilde kamu hizmetlerinin sunulması üzerinde çalışma yapılmalıdır.

Öte taraftan salgınla mücadele sürecinde uygulanan acil eylem planından hareketle salgın hastalık tehlikesinin tekrarı, olası bir deprem, sel, yangın, siber saldırı gibi gelecekte oluşabilecek

10. Şekil 1'deki veriler Adalet Bakanlığının sosyal medya hesabından alınmıştır. Bkz. TC Adalet Bakanlığı, Twitter, 3 Nisan 2020, https://twitter.com/adalet_bakanlik/status/124597349272767041, (Erişim tarihi: 3 Nisan 2020).

11. Qasim Bukhari ve Yusuf Jameel, “Will Coronavirus Pandemic Diminish by Summer?”, SSRN, 19 Mart 2020, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3556998, (Erişim tarihi: 4 Nisan 2020).

12. Virüsü kontrol altına alan Asya ülkelerinde ikinci dalga tehlikesine karşı önlemler alınmaktadır. Bkz. “Asya Ülkeleri İkinci Bir Corona Virüs Dalgası İhtimaliyle Karşı Karşıya”, NTV, 3 Nisan 2020.

çeşitli mücbir sebeplere karşı Adalet Bakanlığının ülke genelinde veya belirli bir bölgede uygulayacağı tedbirlere ilişkin hazırlık çalışmalarını sürekli güncellemesi gerekmektedir. Keza ceza infaz kurumlarının deprem başta olmak üzere çeşitli doğal afetlere karşı hazırlığı tekrar gözden geçirilmelidir. Adliyelerin ve ceza infaz kurumlarının bulunduğu coğrafi bölgenin özellikleri dikkate alınarak her bir birim için kendine özgü eylem planları oluşturulmalıdır. Ayrıca mahkemeye sunulan ve hükmün temelini oluşturacak delillerin mücbir sebeplere karşı nasıl koruma altına alınacağı, fiziki ortamdaki dava dosyalarının saklanması, UYAP sistemindeki verilerin depolanması ve yedeklenmesi hususlarının farklı mücbir sebepler bakımından ayrı ayrı ele alınması veri güvenliğinin gereğidir. Ancak asıl önemli olan mücbir sebeplerin varlığına rağmen yargılamalarda gerçeğin ortaya çıkartılması ve bu suretle adaletin tecellisini sağlama becerisini geliştirmektir. Bu bağlamda yargı hizmetinin sürekliliği için bu ortamların etkin kullanımının yanı sıra elektronik ortamın kullanılmayacağı durumlar için de hazırlık çalışması yapılmalıdır.

Koronavirüsün bulaşmasını engellemek üzere alınan bireysel önlemler arasında ön plana çıkan sosyal mesafeyi koruma fiziki şartlar buna imkan verdiği hallerde mümkündür. Bu çerçevede mevcut yapılarda sosyal mesafeyi sağlamak üzere yapılabilecek değişikliklerin yanı sıra gelecekte inşa edilecek yapılarda sosyal mesafe kurallarına uygun mimari formların belirlenmesi ve imar mevzuatına eklenmesi değerlendirilebilir. Bu husus adliye mimarisi bakımından ayrıca düşünülmelidir.

Salgınla mücadelede Koronavirüsün yayılması tehlikesini kulak ardı edip alınan tedbirlere uymayan bireylere verilen cezalar arttırılmalıdır. Zira tedbirlere uymayan kişiler sadece kendilerine zarar vermemekte aynı zamanda binlerce kişinin sağlığını da tehlikeye atmaktadır. Bu çerçevede uygulanacak cezaların caydırıcılığının yeterli olmadığı sonucuna varmak gerekir. Aynı husus salgın tehlikesine rağmen maske, tulum gibi sağlık ürünlerinin kaçakçılığını yapan kişiler bakımından da geçerlidir. Salgın hastalık veya diğer mücbir sebep dolayısıyla alınan tedbirlere aykırı davranılmasına ilişkin cezaların attırılması başka bir öneri olarak zikredilebilir.

YARGIDA KORONAVİRÜS ÖNLEMLERİ

NESİBE KURT KONCA

SETA | ANALİZ

Yargıda Koronavirüs önlemlerinin ele alındığı bu analizde bu husustaki kanuni, adli ve idari tedbirler değerlendirilmektedir. Salgın ile ilgili diğer birçok konuda olduğu gibi hızlı hareket edilerek yasalaştırılan 7226 sayılı Kanun ile yargı hizmetleri alanında çok sayıda tedbir hayata geçirildiği gibi sosyal ve ekonomik yönleri olan düzenlemeler de yapılmıştır. Anılan Kanun ve Hakimler ve Savcılar Kurulu Kararı çerçevesinde duruşmaların esas olarak ertelenmesi ancak gecikmesinde sakınca bulunan dava ve işlerle ilgili yargılamalar için nöbet sistemiyle adliyelerin çalışmaya devam etmesi, virüsle mücadele ederken adalete erişim hakkının sağlanması çabasını ortaya koymaktadır. Uzun yıllardır yatırım yapılan ve başarıyla uygulanan UYAP, SEGBİS, elektronik tebligat gibi bilişim sistemlerinin yargı görevlilerince etkin kullanılması yargı hizmetlerinin sürekliliğini sağlamıştır. Nafakaya ilişkin olanlar hariç icra takiplerinin durmasına ilişkin cumhurbaşkanı kararı sosyal devlet ilkesinin bir yansıması olup salgının olumsuz ekonomik etkilerini gidermeye yöneliktir. Ceza infaz kurumlarında gecikmeden alınan önlemler ise mahkum ve tutuklulara hastalığın bulaşmasını engellemiştir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE • BERLİN • BRÜKSEL